

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію
Аллахвердієвої Ірини Валеріївни на тему: «Розвиток страхування у системі
формування соціально-економічної безпеки регіону», представлену на здобуття
ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – Економіка
(галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки)

I. Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами і темами

Сучасна концепція економічної безпеки виходить з перспектив світової глобалізації, в якій поряд з силовими зростає роль економічних, політичних, науково-технічних, екологічних та інформаційних факторів. Особлива роль в таких умовах належить регіональному потенціалу, який визначається здатністю ефективно проводити і пропагувати заходи щодо соціально-економічної безпеки. В оцінках ефективності функціонування інститутів державної влади особливе значення надається характеристикам їх активності зі створення передумов і умов забезпечення конкурентоспроможності господарських систем та економічної безпеки.

Система соціально-економічної безпеки держави піддається макроекономічній нестабільності, змінам умов функціонування, поширенню загроз військового та економічного характеру. За таких умов активізація розвитку страхування є фундаментальним питанням забезпечення формування соціально-економічної безпеки регіону, що визначає високий рівень актуальності теми дисертаційного дослідження Аллахвердієвої І.В. і відповідає сучасним соціально-економічним потребам.

Дисертаційне дослідження відповідає напрямам науково-дослідної роботи Миколаївського національного аграрного університету, а саме темам: 0121U109253 «Розвиток страхової екосистеми України в умовах структурних трансформацій» та 0121U114744 «Формування потенціалу місцевого розвитку територіальних громад».

Дисертаційна робота відповідає першому пріоритетному напрямку розвитку науки і техніки на період до 2023 року – фундаментальні наукові

МІКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВХІД. № 627 16.05.2023

дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави (ст.3 Закону України «Про пріоритетні напрями науки і техніки» від 11 липня 2001 року № 2623ІІІ), базується на положеннях Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна» (схваленої Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019), відповідає завданням і цілям, визначених у Білій Книзі НБУ «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні» (Національний банк України, 2020 р.) та Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року (затвердженої рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 27.12.2019 р. №797).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, представлених у дисертації, їх достовірність і новизна

Ознайомлення з дисертаційною роботою та публікаціями Аллахвердієвої І.В. дає підставу для висновку про те, що наукові положення, висновки і рекомендації здобувачки мають належний рівень обґрунтованості. Це підтверджується опрацюванням значної кількості наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених, коректною постановкою наукових завдань і адекватністю застосування методів їх вирішення. Пропозиції і висновки авторки у достатній мірі деталізовані та обґрунтовані, що дозволило здійснити їх впровадження у практику діяльності підприємств, територіальної громади та в освітній процес. Достовірність одержаних наукових результатів обумовлюється використанням комплексу сучасних методів наукового пошуку, а саме: абстрактно-логічного; монографічного; методу теоретичного узагальнення; методу порівняльного аналізу; порівняльно-правового методу; графічного. Інформаційне забезпечення становили нормативно-правові акти України, статистичні матеріали Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Миколаївській області, матеріали звітності

спеціалізованих організацій різних країн.

Отже, оцінка обґрунтованості та достовірності результатів, висновків та рекомендацій дисертації сформована на підставі аналізу теоретичного базису дослідження, використання методів дослідження, інформаційної основи та міри апробації результатів дисертаційної роботи.

Слід підкреслити, що висновки, пропозиції та рекомендації є достатньо повними та аргументованими. Зміст дисертаційної роботи відповідає її темі й підтверджує системність, глибину та методичну оригінальність виконаних досліджень, які сприяли досягненню поставленої мети.

На основі вивчення дисертаційної роботи Аллахвердієвої І.В., варто виокремити найбільш значущі та суттєві наукові результати, що характеризуються відповідним ступенем наукової новизни:

1. З метою зміцнення матеріального становища застрахованого населення, зростання інвестицій в бізнес для підтримки пріоритетних галузей економіки; підтримка соціальної стабільності населення, яке потребує соціального захисту, авторкою обґрунтовані методологічні підходи щодо формування інституту страхового омбудсмена в Україні як альтернативної платформи розгляду справ потерпілих страхувальників та визначені переваги його впливу на формування соціально-економічної безпеки регіону (С.139-143).

2. Заслугує на увагу удосконалений авторкою алгоритм комплексного оцінювання соціально-економічної безпеки регіону з використанням інтегрального показника, який базується на системі показників-індикаторів в розрізі її складових (С.49-53 дисертації). Використання запропонованої методики дозволило авторці здійснити комплексний аналіз поточного стану соціально-економічної безпеки Миколаївської області (С.74-83), визначити її позитивні та негативні тенденції в цілому та за окремими функціональними складовими.

3. Авторкою запропоновано розглядати формування страхового ринку з врахуванням реалізації інтересів держави (в частині регулювання та контролю);

регіону (в частині впливу на соціально-економічну безпеку); громадян (в частині якості отримуваних страхових послуг та забезпечення захисту прав страхувальників); бізнесу (в частині розширення діяльності страхових компаній)) та використанні інформаційно-технологічних інновацій з метою досягнення синергетичного ефекту (С.33-35 дисертації).

4. Науковий інтерес викликають результати дисертаційного дослідження щодо обґрунтування авторкою системного підходу щодо забезпечення процесу захисту прав споживачів страхових послуг, який включає чотири складові: правове регулювання (механізм укладання договорів; розкриття інформації для споживачів страхових послуг; компенсація завданих матеріальних та моральних збитків споживачам); механізм компенсацій (формування гарантійних фондів та схем, що спрямовані на зниження ризиків, пов'язаних із страхуванням); інформаційне забезпечення (запровадження освітніх програм для споживачів); вирішення страхових спорів (можливість для споживачів контактувати з регуляторами ринків) (С.132-135 дисертації).

5. Представлені у роботі концептуальні основи поняття «соціально-економічна безпека регіону» дозволили авторці сформулювати власне визначення даної категорії як комплексу умов і факторів регіональної економічної системи, які забезпечують ефективний соціально-економічний розвиток регіону, раціональне використання його економічного потенціалу та досягнення інтересів території в межах національної економіки (С.30-31 дисертації).

6. Позитивної оцінки заслуговує представлена у роботі методика оцінки розвитку страхового ринку, яка складається з п'яти груп показників (І група – характеризують інституційний аспект; II група – характеризують обсяги страхових послуг; III група – характеризують структуру ринку; IV група – характеризують роль страхування в соціально-економічному розвитку регіонів країни; V – характеризують рівень концентрації ринку) (С.37-38 дисертації).

Результати дисертаційного дослідження поглиблюють та розвивають концептуальні основи соціально-економічної безпеки регіону та можуть бути

базою для подальших досліджень у цьому напрямку, зокрема розробки методології та інструментарію для оцінки рівня соціально-економічної безпеки регіону.

Результати аналізу наукових результатів виконаного дослідження, яким властива наукова новизна, є підґрунтям для висновку, що вони відповідають вимогам щодо їхньої обґрунтованості та достовірності, є результатом самостійної наукової роботи дисертантки, становлять як науковий, так і практичний інтерес. За рівнем наукової новизни результати виконаного дослідження відповідають рівню дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Загалом винесені на захист положення наукової новизни розвивають і збагачують науковий доробок теорії і практики щодо розвитку страхування у системі формування соціально-економічної безпеки регіону.

3. Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження

Практична значущість отриманих результатів, яку підтверджують відповідні документи, додані до дисертації, а саме:

- пропозиції авторки щодо можливостей створення інституту страхового омбудсмена в Україні (як альтернативної платформи для розгляду скарг, яка буде прискорювати розгляд справ потерпілих страхувальників на страхові компанії) та його впливу на учасників страхового ринку (споживачів страхових послуг, страхових компаній, держави) (відділення в м. Миколаїв приватного акціонерного товариства «Українська пожежно-страхова компанія» (довідка від 16.01.2023 р. №1/2023);

- запропоновано застосування алгоритму комплексного оцінювання соціально-економічної безпеки територіальної громади з використанням інтегрального показника та уточнено систему показників-індикаторів в розрізі її виробничої, соціально-економічної, зовнішньо-економічної, інвестиційно-інноваційної, соціальної, фінансової та екологічної складових (Березанська селищна рада (довідка від 06.02.2023 р. №5/1/1-10/23);

- засвідчено практичну значимість наукових висновків дисертантки, що можуть використовуватися ТОВ «СП «Південна аграрно-експортна компанія» (довідка від 25.11.2022 р. №25-22) з метою формування системи агрострахування, яка сприятиме: мінімізації ризиків і стабілізації доходів підприємства; компенсуванню втрати підприємства внаслідок непередбачуваних подій; підвищенню кредитоспроможності підприємства у відносинах з кредиторами;

- пропозиції авторки щодо удосконалення алгоритму комплексного оцінювання соціально-економічної безпеки регіону з використанням інтегрального показника та уточнено систему показників-індикаторів в розрізі її виробничої, соціально-економічної, зовнішньо-економічної, інвестиційно-інноваційної, соціальної, фінансової та екологічної складових, застосовуються при викладанні дисциплін «Управління та планування розвитку територій», «Страхування» та при підготовці курсових робіт, звітів з навчальної, виробничої та фахової практик здобувачами вищої освіти (Миколаївський національний аграрний університет (довідка від 07.02.2023 р. №06-01/133)).

4. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Аллахвердієвої І.В. висвітлено у 13 наукових працях, серед яких 3 статті надруковано у виданнях, які включені до переліку наукових фахових видань України, 5 статей - у міжнародних наукових періодичних виданнях, які включено до наукометричної бази Scopus і 5 праць апробаційного характеру.

В опублікованих працях належним чином відображено результати дослідження, що відповідає вимогам пп. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

У спільних наукових публікаціях авторкою враховано лише ту частину, яка належить їй особисто та не стосується наукових і практичних результатів, які отримані іншими співавторами.

Відповідно до п.8 Постанови КМУ № 44 від 12 січня 2022 року, враховано кількість 12,5 публікацій у яких висвітлені результати дисертаційної роботи.

Апробація результатів дисертаційної роботи на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях є достатньою.

5. Відсутність порушення академічної доброчесності

Проведеним ретельним вивченням дисертаційної роботи, а також опрацюванням наукових публікацій, у яких висвітлені основні результати дисертаційної роботи Аллахвердієвої І.В. не встановлено порушень академічної доброчесності. Представлена дисертаційна робота є самостійною й оригінальною працею. Теоретичні положення та розробки в межах дослідження, зокрема, ті, що характеризують наукову новизну та практичне значення результатів, отримані автором особисто. Посилання на інформаційні та літературні джерела, що наводяться в дисертаційній роботі, оформлені належним чином.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження необхідно висловити окремі зауваження та дискусійні положення:

1. В п.1.1 соціально-економічну безпеку регіону запропоновано розглядати як комплекс умов і факторів регіональної економічної системи, які забезпечують стабільний і ефективний соціально-економічний розвиток, раціональне використання економічного потенціалу регіону та досягнення інтересів території в межах національної економіки. Проте, варто було б деталізувати, які саме фактори впливають на формування соціально-економічної безпеки регіону.

2. В п.1.2., досліджуючи вплив різних груп факторів на розвиток страхового ринку (С.35-36), необхідно було б більше уваги приділити внутрішнім факторам, які діють на страховому ринку та диференціювати їх за окремими суб'єктами цього ринку, а також вказати, які заходи державного регулювання здійснюються наразі для підтримання страхової галузі.

3. Авторкою запропоновано методику оцінки соціально-економічної безпеки регіону з використанням інтегрального показника та уточнено систему показників-індикаторів в розрізі її виробничої, соціальної, економічної, зовнішньо-економічної, інвестиційно-інноваційної, фінансової та екологічної складових. Водночас варто було б в межах екологічної складової оцінити показники, що характеризують оптимальне використання ресурсів та зменшення навантаження на навколишнє середовище.

4. На рис.3.7 «Переваги активізації діяльності страхового омбудсмена» (С.140) авторка розглядає переваги активізації діяльності страхового омбудсмена у розрізі: споживачів страхових послуг, страхових компаній, держави. Проте, враховуючи специфіку дисертаційного дослідження вважаємо за доцільне розглянути і вплив його діяльності у контексті формування соціально-економічної безпеки регіону.

5. Вважаємо, що робота виграла б, якби авторка розглянула б проблему створення системи управління соціально-економічною безпекою регіону у післявоєнний період, що покликана забезпечити більш адекватне та швидке реагування органів управління на ситуацію, яка зміниться, у тому числі і з урахуванням регіональних особливостей.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Аллахвердієвої І. В. виконано на належному фаховому рівні, його зміст повністю розкриває тему та відповідає профілю спеціальності 051 – Економіка. Дисертаційна робота має традиційну структуру: анотація, вступ, три розділи, висновки, список

використаних джерел, додатки. У додатках є копії довідок про практичне використання результатів дослідження. Дисертаційну роботу оформлено відповідно до вимог наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 №40 зі змінами від 31.05.2019 р. Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності.

8. Загальний висновок

Дисертаційна робота Аллахвердієвої І.В. на тему «Розвиток страхування у системі формування соціально-економічної безпеки регіону» є завершеною науковою працею, виконаною в науковому стилі, її зміст викладено у відповідній науковій послідовності. Робота написана на актуальну тему і достатньо повно відображає сутність нового вирішення сформованого наукового завдання. Одержані результати дослідження в достатній мірі науково обґрунтовані й достовірні.

Зміст дисертаційної роботи відповідає заявленій темі дослідження. За змістом положень, результатів та висновків дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 – Економіка (галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки).

Наукові результати дисертаційного дослідження апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, опубліковані в наукових фахових виданнях України та в наукових періодичних виданнях інших держав, включених до наукометричної бази Scopus. Висвітлення основних результатів виконаного Аллахвердієвою І.В. дослідження у наукових публікаціях відповідає чинним вимогам, які висувуються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. За результатами аналізу положень і кваліфікаційних ознак представленої дисертаційної роботи є підстави стверджувати, що дисертаційна робота Аллахвердієвої І.В. за якістю та змістом проведених досліджень, рівнем наукової новизни отриманих результатів та їхнім практичним значенням відповідає вимогам до дисертацій на здобуття

наукового ступеня доктора філософії (пп. 5,6,7,8,9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44), а її авторка – Аллахвердієва Ірина Валеріївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 – Економіка галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
директор Вінницького навчально-наукового
інституту економіки
Західноукраїнського національного
університету

Міністерства освіти і науки України

Борис ПОГРІЩУК

Підписує:

Завіряю:
НАЧАЛЬНИК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ

Валерія Е. Г. [Signature]